

SHABBOS: FACILITATOR OF TESHUVA

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה כב

פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעשה בדיןך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדה"ר = אדם הראשון = מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדה"ר ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת וגו', א"ר לוי המזמור הזה אדה"ר אמרו ונשתכח מדורו ובא משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגו'.

תהלים פרק צב

- (א) מזמור שיר ליום השבת:
(ב) טוב להדות ליקוק ולזמר לשמך עליון:
(ג) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:
(ד) עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור:
(ה) כי שמחתני יקוק בפעלך במעשי ידיך ארנן:
(ו) מה גדלו מעשיך יקוק מאד עמקו מחשבתך:
(ז) איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת:
(ח) בפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און להשמדם עדי עד:
(ט) ואתה מרום לעלם יקוק:
(י) כי הנה איביך יקוק כי הנה איביך יאבדו יתפרדו כל פעלי און:
(יא) ותרם כראים קרני בלתי בשמן רענן:
(יב) ותבט עיני בשורי בקמים עלי מרעים תשמענה אזני:
(יג) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה:
(יד) שתולים בבית יקוק בחצרות אלהינו יפריחו:
(טו) עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו:
(טז) להגיד כי ישר יקוק צורי ולא עלתה עולתה בו:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד א

תנא דבי רבי ישמעאל: עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר (ויקרא יא) "ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם" אל תקרי "ונטמתם" אלא ונטמטם.

בראשית פרק ו

- (ט) אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח:
(י) ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת יפת:
(יא) ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס:
(יב) וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ:

רש"י בראשית פרק ו
יא) ותשחת - לשון ערוה ועבודה זרה, כמו (דברים ד טז) פן תשחיתון, כי השחית כל בשר וגו'.
ותמלא הארץ חמס - גזל.
יב) כי השחית כל בשר - אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן.

בית הלוי בראשית פרק ו פסוק יב

"וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ". אמרו במס' סנהדרין (דף ק"ח) מלמד שהרביעו בהמה על חיה וחיה על בהמה וכולם על אדם ואדם על כולם, ובמדרש רבה פרשת בראשית (כח ח) אמר דכלם קלקלו מעשיהם הכלב הולך אצל זאב והתרנגול אל הטווס הה"ד כי השחית כל בשר את דרכו. ומדברי המדרש משמע שמאליהם עשו כן, ועי' במהרש"א בסנהדרין שם. ויש להבין דבשלמא האדם הוא בעל בחירה אבל הבהמה הרי אין לה יצה"ר לעניינים כאלו ועשייתה הוא רק בטבעה והיאך תעשה כדברים הללו. והגם דמצינו מעשה כאלו בפרט וכדאיתא בגמרא (יבמות נ"ט ע"ב) ורבעה כלב כופרי, זהו ע"פ מקרה והזדמנות וגם כי היה מלומד אבל שכל המינים יעשו כן הוא דבר קשה לכאורה. וגם יש להבין דבגמרא בסנהדרין שם באותו עמוד איתא וימח את כל היקום אם אדם חטא בהמה מה חטאת כו', ועי' במהרש"א שהביא דברי המזרחי (ר"פ נח) שכתב דבזה פליג על המימרא דלעיל דכולם קלקלו מעשיהם, ועיין בזה"ק (ח"א ס"ח ע"א) וז"ל אי בני נשא חטאן בעירי ועופא שמיא ושאר בריין מה חטו, א"ל בגין דכתיב כי השחית כל בשר כולהו הוו מחבלי אורחיהו שבקו זינייהו ודבקו בזיני אחרי. הרי דבאמת תירץ כן דמש"ה השחית גם להבהמה. אמנם עיין במהרש"א שכתב דקשה לעשות פלוגתא בין הני שני מימרות שהובא בגמרא סמוכים זה לזה יעו"ש. רק הענין דכמו דהאדם פועל בעצמו ע"י הרגילו במעשיו הרעים ועושה בעצמו טבע שניה להיות טבעו משתוקק ונמשך לעשות כמעשיו הקודמים, וגם אם בשכלו מכיר כי לא טובים הם וכמו שאמר הכתוב (הושע ה) לא יתנום מעלליהם לשוב דגם אם בשכלו רוצה לשוב עכ"ז מעלליהם הקודמים אינם מניחים אותו לשוב כי הם השרישו בגופו טבע שניה להרע. וכמו כן הוא פועל במעשיו בכל העולם התחתון בכלל, ולא מבעי אם חטא בפרהסיא הרי ודאי דגורם לאחרים הרואים שילמדו ממנו, אלא אפי' אם חוטא בצניעא בינו לבין עצמו מ"מ ע"י המשכו אחר איזו תאוה הוא מגביר כחה של התאוה הלזו עד שמשריש זה בטבע של כל הברואים ובהעולם להיות טבעם נמשך לזה יותר ממה שהיה מקודם, כי כן יסד מלכו של עולם בהטביעו טבע לכל בריותיו להיות טבעם נשתנה ונמשך אחר מעשה האדם והרגלו, וכפי רוב עשיית האדם כן ישתנה טבע של כולם אם מעט ואם הרבה. ולא לבד בבריות החיים אלא גם בדוממים נעשה טבע חדשה הגורמים להשוכן בתוכם להיות להם נטיה לזה. וכמו שאמר הכתוב (ירמיה ב') ותבאו ותטמאו את ארצי, דע"י מעשיהם טמאו לגוף הארץ, כי טבע המדינות חלוקים ג"כ וכמו שאמרו בגמרא (קדושין מט) עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה נטלה כו', וכן בכל המדות, וענין זה הגם כי לא נוכל להשיגו בשכל מ"מ כל אדם יוכל להרגישו בחוש ממש בבואו לאיזה מדינה אחרת חדשה שהיא פרוצה באיזו פרט מן הפרטים ימצא גם בעצמו איזו נטיה והמשכה לזה הפרט יותר ממה שהיה לו כשהיה במדינה אחרת.

נפש החיים שער א - הערות פרק ו

והענין כי קודם החטא. עם כי ודאי שהיה בעל בחירה גמור להטות עצמו לכל אשר יחפוץ להטיב או להיפך ח"ו. כי זה תכלית כוונת כלל הבריאה. וגם כי הרי אח"כ חטא. אמנם לא שהיה ענין בחירתו מחמת שכחות הרע היו כלולים בתוכו. כי הוא היה אדם ישר לגמרי כלול רק מסדרי כחות הקדושה לבד. וכל עניניו היו כולם ישרים קדושים ומזוככים טוב גמור. בלי שום עירוב ונטי' לצד ההיפך כלל. וכחות הרע היו עומדים לצד וענין בפ"ע חוץ ממנו. והיה בעל בחירה ליכנס אל כחות הרע ח"ו כמו

שהאדם הוא בעל בחירה ליכנס אל תוך האש. לכן כשרצה הס"א להחטיאו הוצרך הנחש לבא מבחוץ לפתוח. לא כמו שהוא עתה שהיצר המפתה את האדם הוא בתוך האדם עצמו. ומתדמה להאדם שהוא עצמו הוא הרוצה ונמשך לעשות העון ולא שאחר חוץ ממנו מפתהו. ובחטאו שנמשך אחר פתוי הס"א. אז נתערבו הכחות הרע בתוכו ממש. וכן בהעולמות. וזהו עץ הדעת טו"ר. שנתחברו ונתערבו בתוכו ובהעולמות הטוב והרע יחד זה בתוך זה ממש. כי דעת פי' התחברות כידוע. והענין מבואר למבין בע"ח שער קליפת נוגה פ"ב אלא שקיצר שם בענין. ועיין היטב בגלגולים פ"א. וזשרז"ל (שבת קמו א) כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ר"ל בתוכה ממש. ומאז גרם עי"ז ערבוביא גדולה במעשיו. שכל מעשי האדם המה בערבוביא והשתנות רבות מאד. פעם טוב ופעם רע. ומתהפך תמיד מטוב לרע ומרע לטוב. וגם המעשה הטוב עצמה כמעט בלתי אפשר לרוב העולם שתהיה כולה קדש זכה ונקיה לגמרי. בלי שום נטיה לאיזה פניה ומחשבה קלה לגרמיה. וכן להיפך בהמעשה אשר לא טובה ג"כ מעורב בה לפעמים איזה מחשבה לטוב לפי דמיונו. וגם הצדיק גמור שמימיו לא עשה שום מעשה אשר לא טובה ולא שח מימיו שום שיחה קלה אשר לא טובה ח"ו. עכ"ז כמעט בלתי אפשר כלל שמעשיו הטובי עצמם כל ימי חייו. יהיו כלם בשלימות האמיתי לגמרי ולא יהיה אפי' באחת מהנה שום חסרון ופגם כלל. וזש"ה (קהלת ז') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ר"ל שא"א שלא יהיה עכ"פ קצת חסרון במעשה הטוב עצמה שעושה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמה עמוד ב

מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין? - שלא עמדו על הר סיני. שבשעה

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמו עמוד א

שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני - לא פסקה זוהמתן.

בראשית פרק ג

יז) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל ממנו ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה כל ימי חיך:

יח) וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה:

יט) בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קה עמוד ב

אמר רבי אבין: מאי קראה - (תהילים פא) "לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר", איזהו אל זר שיש בגופו של אדם - הוי אומר זה יצר הרע.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ב הלכה כ

מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתוב הגט והוא גט כשר, וכן אם הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישראל אומרים לך ולחצו אותו ישראל ביד הגוים עד שיגרש הרי זה כשר, ואם הגוים מעצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נותן שיכתוב הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישראל, שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו כגון מי שהוכה עד שמכר או נתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו.

שיר השירים פרק א

ה) שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה:
ו) אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי:

רש"י שיר השירים פרק א

שאני שחרחרת - לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל.

דברים פרק ל

יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת הוא ממך ולא רחקה הוא:
יב) לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
יג) ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה:
יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשתו:

דברים פרק י פסוק טז

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

שיעור תרועה כשלש יבבות. והתניא: שיעור תרועה כשלשה שברים! - אמר אביי: בהא ודאי פליגי, דכתיב (במדבר כט) "יום תרועה יהיה לכם", ומתרגמינן: יום יבבא יהא לכון. וכתוב באימיה דסיסרא (שופטים ה) "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא".

רא"ש מסכת ראש השנה פרק ד סימן י

וראבי"ה הביא הירושלמי תוקע שופר צריך לברך אקב"ו לשמוע בקול שופר ושהחיינו ואח"כ תוקעין. וכן כתב בה"ג הא דמברכים לשמוע בקול שופר ולא מברכים לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא יוצא ולא בתקיעת שופר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקצז סעיף א

אוכלים ושותים ושמחים, ואין מתעניין בר"ה ולא בשבת שובה; אמנם לא יאכלו כל שבעם, למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם.

נחמיה פרק ח פסוק י

ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות יקוק היא מעזכם:

מעשה רב הלכות ימים נוראים אות רז

בר"ה אין מאריכין בתפלה יותר מדאי שאין להתענות בו עד חצות כמו שארי י"ט ואם נמשך עד חצות מתפללין מנחה קודם סעודה וא"א אבינו מלכנו. ואין לבכות בר"ה כמבואר בעזרא אל תבכו וכו' והקפיד לפעמים לנגן הקדיש שאחר מוסף לכבוד יום טוב.

תוספות מסכת ראש השנה דף לג עמוד ב

ובערך פי' שהיו עושין כן שפי' בערך ערב דהלין דמחמרי [ועבדי] שלשים כדיתבין ושלשים בלחש ושלשים על הסדר כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא ואלין [עשרה] אינון כשגומרין כל התפלה קול תקיעיא דיחידאי מיתבעי למיהוי [עשרה] תשר"ת תש"ת תר"ת והם מאה.

קהלת רבה (וילנא) פרשה ו

"וגם הנפש לא תמלא" שהנפש יודעת כל מה שהיא עמלה לעצמה היא עמלה לכך אינה שבעה לא תורה ולא מעשים טובים, משל למה"ד לעירוני שנשא בת מלכים אם יביא לה כל מה שבעולם אינו חשובין לה כלום למה שהיא בת מלך, כך הנפש אילו הבאת לה כל מעדני עולם אינם כלום לה.

סדר קינות לתשעה באב

כְּהִסְפִּימוּ עַל זֹאת שְׁנֵיהֶם יַחַד לְעָרֵב זְנוּגִים בְּחֶדְרֵי אֶחָד וְהֶאֱדוּנִים מִבְּחוּץ לָבָם כְּאֶחָד וְהֵם בּוֹכִים בְּמַר נֶפֶשׁ וְפָחַד עַד בְּקֶרֶב בְּכִיָּתָם לֹא הִדְמִימָה וְאֶהְיֶמָה מִיָּמִים יְמִימָה:
זֶה יִסְפּוּד בְּחֵיל לֵבָב יְמִסָּה נִין אֶהְרֵן אֵיךְ שִׁפְחָ יְהִי נוֹשָׂא וְהִיא גַם הִיא תִּלְלַל בְּתַגְרֵת שׁוֹסָה בֵּת יוֹכְבֵּד אֵיךְ לְעֶבֶד תִּנְשָׂא

שופטים פרק ה

כח) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: כט) חכמות שרותיה תענינה אף היא תשיב אמריה לה: ל) הלא ימצאו יחלקו שלל רחם רחמתים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל:

ירמיהו פרק יג פסוק יז

ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר יקוק:

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א

יצתה בת קול ואמרה (ירמיהו ג) "שובו בנים שובבים" - חוץ מאחר, אמר: הואיל ואיטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא. נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה, תבעה. אמרה ליה: ולאן אלישע בן אבויה את? - עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה. אמרה: אחר הוא.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ב הלכה ד

מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כחו ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים ומשנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה וגולה ממקומו, שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להכנע ולהיות עניו ושפל רוח.

בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יא סימן תני ר"ש בן יוחאי אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע לכולן יש בן זוג, ולי אין בן זוג, א"ל הקדוש ברוך הוא כנסת ישראל היא בן זוגך.

בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לו סימן ג
אמר רבי ברכיה חביב משה מנח,
נח משנקרא איש צדיק נקרא איש אדמה,
אבל משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלהים.

חידושי אגדות למהר"ל חולין דף קלט עמוד ב
ולכך נקרא [משה] על שם כי מן המים משיתיהו, וכל זה כי משה הוא קדוש איש אלקים לגמרי נבדל מן החומר והמים הם חמריים ואין בהם צורה כלל למי שיבין ענין המים ומדריגתן. כי הצורה הוא דבר מקוים ואלו המים דבר [נגדי] [נגר] ונמס, ולכך הם חמריים לגמרי.

שמות פרק יד פסוק כט
ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם:

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נב עמוד א
דרש רבי עזרא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי: שבעה שמות יש לו ליצר הרע. הקדוש ברוך הוא קראו רע, שנאמר (בראשית ח) "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". משה קראו ערל, שנאמר (דברים י) "ומלתם את ערלת לבבכם".

הושע פרק יד פסוק ב
שובה ישראל עד יקוק אלהיך כי כשלת בעונך:

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד ב
אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר (הושע יד) "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך". הא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד א
אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר (הושע יד) "שובה ישראל עד ה' אלהיך".

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף כא עמוד ב
הבכרות והדוד [האחד] [אחד] תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרע. תאנים הטובות - אלו צדיקים גמורים, תאנים הרעות - אלו רשעים גמורים. ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכויים - תלמוד לומר (שיר השירים ז) "הדודאים נתנו ריח", אלו ואלו עתידין שיתנו ריח.